

gade maa bortfalde, da den paa den øverste Halvdel maa anses for overflødig, og det paa den nederste Halvdel maa anses for umuligt paa en betryggende Maade at naa ned med Foden af Lervæggen gennem Sandlaget til det derunder liggende faste Lag.

Raadet vedtog i Anledning heraf at udbede sig Sundhedskommissionens Erklæring.

²⁶³/₇₆. I Henhold til et Forslag fra Vandværksudvalget af 7. Novbr. om Anvendelsen af de paa Budgettet for 1877 under Konto XI 4 optagne 7,000 Kr. vedtog Byraadet, at der anvendes:

1. til nye Husledninger 2,000 Kr., saaledes at Fristen for gratis Indlægning af Vand til Husenes Forsider ophører fra 1. Juli 1877, og at fra den Tid Halvparten af Beføstningen derved bæres af de vedkommende Husejere og Halvparten af Kommunen;
2. til Fortsættelse af Ledningen i Teglgaaardsstræde. . . 1,600 Kr.,
hvoraf vedkommende Private refundere Halvdelen. . . 800 —

Rest 800 Kr.

3. til Fortsættelse af Ledningen i Frederiksalldé 2,200 Kr.,
hvoraf vedf. Private ligeledes refundere Halvdelen. . 1,100 —

Rest 1,100 Kr.;

Der er saaledes disponeret over 3,900 Kr. Angaaende Anvendelsen af Resten af de 7,000 Kr. vil Udvalget have at fremkomme med nærmere Forslag.

²⁷⁸ a/₇₆. Ifølge Indstilling fra Fysikus bevilgede Byraadet Jordemoder Madam Kaa 10 Kr. for udvist Nidkjærhed i sin Ralbsvirksomhed.

²⁷⁸ b/₇₆. Ifølge Andragende fra Beboerne i Hstedgade og i Henhold til Belysningsudvalgets Erklæring vedtog man at lade anbringe 1 Lygte i nævnte Gade.

Åbødet ðen 14. December.

¹/₇₆. Kasernebygningsudvalget meddelte, at ved en ðen 11 December afholdt Licitation over Opførelsen af et nyt militært Sygehus vare Brøðrene Thomsen bleven mindstbyðende med 73,200 Kr., samt at ðe, ifølge senere Tilbud, vare villige til for en Tillægssum af 1500 Kr. at levere alle pressede Facadestene, baade røde og gule, fra Kragelunds Teglværk, hvilke Buð Udvalget indstiller til Approbation.

I Genhold hertil approberede Byraadet de nævnte Bud under Betingelse af, at Entreprenørerne stille den lovede Kvation.

²⁶⁴/₇₆. Fra Judkvarteringskommissionen var modtaget et Udkast til Overenskomst med Krigsbestyrelsen angaaende den økonomiske Bestyrelse af Rytterkajernen.

Byraadet approberede Udkastet.

(I Mødet den 11. Januar 1877 blev Overenskomsten endelig approberet tillige med nogle af Generalkommandointendanturen foreslaaede Ændringer med Hensyn til Regnskabsformen, og er i sin Helhed optagen i Tillægget.)

²⁶⁶/₇₆. I Anledning af en Skrivelse fra Bygningskommissionen angaaende Byggelinien paa Hjørnet af Nørreallé og Jordbrovej (Galgebaksvejen), hvor Murer Laurjen agter at opføre en Bygning, var fra Vejudvalget indhentet og modtaget en Erklæring af 7. Decbr., hvoraf fremgaar, at Laurjens Ejendom har en Længde langs med Jordbrovej af 82½ Alen, og at Vejens Bredde er 16 Alen, samt at Udvalget er enigt med Bygningskommissionen i, at Byggelinien langs med Vejen bør danne en naturlig Fortsættelse af Munkegade.

Byraadet vedtog at indgaa paa en af Laurjen stillet Betingelse, at Byen alene besørger Fortovet langs med Galgebaksvejen reguleret og brolagt, imod at han indflytter efter en paa et Kort affat Linie a—b uden Godtgjørelse.

²⁸³/₇₆. Der meddeltes en gjennem Havneudvalget modtagen Indberetning fra Kammerraad Reimers om den ved Stormen den 4. Decbr. ffete Skade paa de nye Havneværker, saa lydende:

„Det ærede Havneudvalg vil ved den tilsynsførende Ingeniør være bleven underrettet om den ved Stormen den 4. d. M. anrettede Skade paa Moleforlængelsen.

Paa den 206 Fod lange yderste Del af Molen var Bagmuren opført dels til 6 Fods, dels til 5 Fods Højde, Formuren og det mellemliggende Parti til 4—5 Fods Højde. Under Stormen har Formuren paa næsten hele denne Strækning ffilt sig fra det øvrige Murværk. Den derved opstaaede Revne begynder omtrent 20 Fod uden for den allerede færdige, 400 Fod lange Molestrækning, og opnaar i en Afstand af 46 Fod fra den færdige Del af Molen en Bidde for oven af 1 Tomme, i en Afstand af 92 Fod en Bidde af ca. 1½ Tomme, i 125 Fod en Bidde af omtrent 3 Tommer, og i en Afstand af 164 Fod den største Bidde af 4½ Tomme for oven, medens den ved Dæk-

ningsarmens Begyndelse, altsaa i en Afstand af 206 Fod fra den færdige Del af Molen, løber ud til intet.

For at komme efter Aarsagen hertil, er der saavel den 5. som den 7. d. M. bleven foretaget nøjagtigt og detailleret Nivellement, og ved Sammenligning af dette med de af den tilsynsførende Ingeniør, Geneske, tidligere og senest den 21. Novbr. foretagne Nivellementer har det vist sig, at Betonblokkene have i Tiden mellem 21. Novbr. og 7. Decbr. undergaaet den ikke ringe Synkning af $\frac{1}{2}$ til 1, i Gjennemsnit af omtrent $\frac{3}{4}$ Tomme, i hvilken Synkning de med Sten fyldte Rister, som nu allerede i over 2 Aar ere blevene paavirkede af Bølgeslaget, lige saa lidt som den mellem disse og Betonblokkene anbragte Spuns-væg, kunne antages at have taget Del. Af Synkningen kan en Adskillelse af Murværket og en delvis Ræntring af den lille, paa Betonblokkene rejste Granitmur let forklares.

Det har ikke været mig muligt endnu at afgjøre, om den ommeldte Synkning af Betonblokkene har været den eneste Aarsag til Skaden, og om denne indskrænker sig til en partiel Ræntring af Granitmuren, eller om Betonblokkene — maaske som Følge af, at Jernankerne muligvis ikke have været stærke nok — ligeledes have undergaaet en ringe Ræntring; den tilsynsførende Ingeniør, Geneske, har tidligere optaget en nøjagtig Plan over de nedlagte Betonblokke, og vil nu ved Eftermaaling under gunstige Forhold søge at faa dette Spørgsmaal opklaret.

Saaframt Forankringen maatte vise sig at have været tilstrækkelig solid, hvad der ikke kan afgjøres nu, vil man kunne nøjes med at nedbryde og atter opføre Granitmuren paa Betonblokkene; ellers maa der tillige anbringes flere Jernankere.

Saavidt Forholdene for Øjeblikket kunne overles, forekommer det mig tilraadeligt strax at nedbryde Granitmuren i samme Omfang, som den er beskadiget, derimod at opsette Opførelsen til en bedre Aarstid. Drister Entreprenøren sig ikke til at nedbryde Muren strax, maatte der, for om muligt at forebygge videre Skade, ved Udstøbning med Cementmørtel sørges for, at Revnen saa godt som muligt blev tættet for oven.

Paa den allerede færdige Molestrækning er der, bortset fra Stenkastningen, ikke sket Skade.

Hvad Stenkastningen paa den mod Søen vendte Side angaar, har Bølgeslaget haft til Følge, at denne paa 2 Steder

ved den særdige Del af Molen, i henholdsvis 38 Fods og 64 Fods Længde, og over næsten hele den yderste Molestrækning har antaget en fladere Døsring under Vand, og at enkelte Sten ere løsrevne af Murværkets Fod. Det vil være tilraadeligt strax at fastmure disse og beskytte dem ved Belastning af store Sten, saa vidt Vejret vil tillade saadanne Arbejders Udførelse, og til Foraaret at forsøge den ydre Stenkastning med c. 300 Kubikfod store Søjten.

Erhbødigst

Til Hanneudvalget i Aarhus."

H. Reimers.

^{284/76}. Efter Indstilling fra Udvalget for Byens og Omegnens Forstjønnelse bevilgede man 450 Kr. til et Fodstykke for Buften af Kong Frederik den 7de og vedtog, at Beløbet skulde afholdes af uforudsete Udgifter for 1877.

^{285/76}. Efter Forslag af det nedsatte kombinerede Sundhedsudvalg vedtog og underskrev Byraadet følgende Indstilling til Indenrigsministeriet om Erhvervelse af en Lov om Beskyttelse af Vandværker:

„Som Ministeriet mulig bekendt, er Aarhus By's Vandværk efter flere Aars tidligere Forhandlinger i 1872 anlagt ved Aaen, der fra Brabrand Sø igjennem Gjellerup og Aaby Marker paa den nordre Side og Biby og Marjelisborg Marker paa den søndre Side fører ind igjennem Byens Jorder og Enge, og sluttelig igjennem Byen selv og Havnen ud i Havet. Vandet tages fra selve Aaen, og endstjønt man allerede den Gang, Vandværket anlagdes, ingenlunde var blind for, at Vandet fra Kilderne paa Marjelisborg Grund i mange Retninger vilde have været bedre, vare dog de Motiver, som i sin Tid bestemte Byraadet til at tage Vandet fra Aaen, saa afgjørende, at Beslutningen blev tagen i Overensstemmelse hermed. Imidlertid have de seneste Aars sanitære Forhold her i Byen og navnlig Syfikus Weis's hoslagte Indstilling til Byraadet atter paa en beklagelig Maade henledet Opmærksomheden paa Vandværket og dets Omgivelser, og efter at et i den Anledning nedsat større Udvalg, bestaaende af Medlemmer af Sundhedskommissionen, Vandværks- og Markudvalget med Tilfaldelse af 2 Læger, nu igjennem flere Møder har drøftet forskjellige Byen vedkommende sanitære Forhold, har dette kombinerede Udvalg ubetinget anset det ikke alene tilraadeligt, men endog paatrængende nødvendigt, igjennem det højt ærede Ministerium at foranledige, om muligt endnu i indeværende Rigsdagssamling, en Lov, der i Lighed med Loven for Kjøbenhavn af 30. November 1857 kunde beskytte ogsaa Vand-

værterne uden for Kjøbenhavn. Som allerede oven for berørt, tages Vandet fra den Aa, der løber igjennem Byen fra Brabrand Sø. Afløbet dannes fra sin Begyndelse af, foruden af nogle mindre Bække, i det Væsentlige af to større Vandløb, hvoraf det ene kommer fra Møllerup Møse og det andet fra Solbjerg Sø, og som begge efter deres Forening falde i Brabrand Sø. Allerede paa dets tidligere Løb, forinden Afløbene falde i Brabrand Sø, vide vi, at der til disse som et af de lavere liggende Punkter i Terrænet føres Afløbet fra Spildevandsledning, Møddinger, Latriner etc. fra mange af de i Nærheden af samme liggende Ejendomme. Ved Brabrand Sø inficeres det yderligere, idet ikke alene forskjellige tilgrænsende Lodsejere føre deres Spildevand etc. i Søen, men ogsaa Brabrand Kirkegaard ligger Søen saa nær, at en Del af dens Afløb ikke vil kunne undgaa at løbe i Søen. Men endnu mere ødelægges Vandet allerede ved en ved Søens Bred efter Vandværkets Oprettelse anlagt Limfabrik. Efter de Oplysninger, det nedsatte Udvalg i saa Henseende har tilvejebragt, forarbejdes derved Benene af ca. 50,000 Kreaturer; Benene overflødes med Vand, der staar og forraadner gjentagne Gange paa dem; og skjønt Fabrikens Ejere rigtignok paastaar, at Spildevandet derfra ikkun anvendes til Overrisling og ikke gaar i Søen, tillade vi os dog, navnlig paa Grund af Fabrikens Nærhed ved Søen og Søens forholdsvis lavere Beliggenhed, at tro, at en ikke uvæsentlig Del af det saaledes stærkt inficerede Spildevand fra Fabrikken nødvendig maa gaa i Søen. Det staar derfor klart for os, at, hvis flere Fabrikker enten af lignende Art eller til Exempel kemiske Fabrikker eller deslige anlagdes enten ved Søens Bred med Fald til Søen, eller endnu mere, hvis en eller flere saadanne Fabrikker anlagdes ved det smalle Afløb fra Brabrand Sø til Aarhus, vilde Aarhus Vandværk, der har kostet Kommunen over 400,000 Kr., være dødsdømt som saadant. Heldigvis ere imidlertid endnu ikke saadanne Fabrikker anlagte langs Afløbet; men dels kan der jo være Fare derfor, og dels er det utvivlsomt, at de af Lodsejerne, der bo i Nærheden af Afløbet, i alt Væsentligt føre alt deres Spildevand og Afløb fra Møddinger, Latriner etc. ud i Aaen, hvilket selvfølgelig ogsaa er til Skade for Vandets Renhed. Af Jyskus's hoslagte Indstilling vil Ministeriet endvidere se, at der synd for Byen er Afløb til Aaen dels

fra en Godsejer Jngerslev tilhørende Mødding og dels fra Petroleumspakhusene, og begge disse Afløb gaa i Aaen oven for Vandværket, ligesom ogsaa at Pudrettesfabriken nord for Aaen mulig ved sit Afløb og rimeligvis ved de urene og sundhedsfarlige Partikler, som derfra igjennem Luften føres til Aaen, er til Skade for Vandets Bestaaffenhed.

Det er nu en Selvsølge, at flere af disse og lignende Under, som den nævnte Sundhedskomite er bleven opmærksom paa, ville kunne afhjælpes ved andre Midler, dels til Exempel ved Omordning af Vandafløbsforholdene, dels ved en Skærpelse af Sundhedsvedtagten, og dels ved et yderligere skærpet Tilsyn paa Basis af de alt foreliggende Bestemmelser; men i de største og vigtigste Punkter, og navnlig naar der bliver Tale om at sikre Vandværket for Farer, der true det uden fra, fra Egne, der ligge uden for Kommunens Grænser, staa vi desværre i Djebliffet aldeles magtesløse. Naar Ministeriet derfor i sin Tid har vist Kjøbenhavns Kommune det Hensyn at foranledige en Lov, hvorved det paalægges de i Nærheden af Vandværkets Søer, Beholdere eller Vandledninger boende Grundejere visse Forpligtelser af Hensyn til Vandværket, tør vi vel ogsaa haabe, at et lignende Hensyn kan blive os og, som vi sikkert antage, flere andre Kommuner til Del. For vort Vedkommende vilde Hensigten imidlertid, som formentlig oven for paavist, ikke være naaet, naar ikke hele Alaløbet, ogsaa i dets tidligere Løb forinden dets Udløb i Brabrand Sø, inddrages under Beskyttelsen; men naar samme Hensyn tages som i Loven af 1857, og det tillige formentlig lige saavel nu som i 1857 vil blive erkjendt at være forsvareligt at paabyde Landboerne, i Stedet for at lede Udflaaddet fra Møddinger, Stalde, Latriner etc. til Aaen, da at anvende dette værdifulde Gødningmiddel til Forbedring af deres Marker, vilde en saadan Lov formentlig ikke alene være hensigtsmæssig og forsvarelig, men sikkert ogsaa paa flere andre Steder i Landet vise sig absolut nødvendig.

Aarhus Byraad den 14. Decbr. 1876.

Schmidt. N. Hald. J. Kjær. R. Christiansen.

Esmann. Seierjen. H. J. Müller. Chr. Lund.

Carl Lange. Kraiberg. Otto Langballe. A. B. Holm.

Chr. Rjer. A. G. B. Knudsen. Skovby.

Bartels. El. Funch. J. M. Mørk.

Til Indenrigsministeriet."

²⁸⁶/₇₆. Efter Forslag af Sundhedscommissionen approberede man, at Desinfektionsovnen paa Epidemihuset stilles til Disposition for Døntørring af Sengklæder, der have været benyttede af med epidemiske Sygdomme beladte Patienter, naar Vedkommende henvende sig til Opsynsmanden, samt at denne Døntørring indtil videre maa ske gratis 3 Dage om Ugen og i de øvrige Dage af Ugen mod en Betaling af 1 Kr. pr. Sengs Klæder.

²⁸⁷/₇₆. En Skrivelse fra Gartner Jespersen's Enke og Møller J. Nielsen, hvori de tilbyde at afstaa Grund til en Vej fra Knudrøgade til den nye Kirkegaard, besluttede man at sende til Erklæring af Udvalget for Byens Bebyggelse og Udvidelse og Vej-udvalget.

²⁷⁹/₇₆. Fra Kasseudvalget var modtaget en Indstilling om Besættelsen af en Post som Skatteopkræver, hvortil Udvalget indstiller 3 Ansøgere.

Byraadet vedtog at ansætte Bogholder Tøttrup i den nævnte Post, fra 1. Januar 1877 at regne.

²³⁰/₇₆. Byraadet forhandlede om et fra det nedsatte Udvalg fremkommet Forslag angaaende Stads- og Havneingeniørposten, men kom ikke til noget Resultat, idet Udvalgets Forslag om Ansættelse af en ny Stads- og Havneingeniør med en Assistent forkastedes med 9 St. mod 9, og et andet Forslag om Ansættelse af 2 Ingeniører ligeledes forkastedes med 9 St. mod 9.

Derhos meddeltes en Skrivelse fra Bygningsinspektøren, Konjul, Agent Herfind af 5. Decbr., hvori han meddeler, at han er villig til, om Byraadet ønsker det, at fratræde sin Stilling til 1. April 1877. Formanden meddelte endvidere, at Brandinspektøren, Snedkermester Chr. Theilgaard, var afgaaet ved Døden den 14. d. M. Som Følge heraf vedtog Byraadet at gøre Indstilling til Ministeriet om Approbation paa, at Bygnings- og Brandinspektørposterne forenes, og at det paalægges den, der udnævnes til Posten, tillige at have Tilsyn med Byens offentlige Bygninger, samt at Lønnen bestemmes til 2400 Kr. aarlig med Tillæg af 200 Kr. for hver 3 Aar, indtil den naar 3000 Kr. (Se Mødet 21. Decbr.)

Åbødet ðen 21. December.

^{115, 137}/₇₅ og ²/₇₆. Fra Justitsministeriet var modtaget nogle trykte Exemplarer af følgende